

Promemoria – Svensk politik och EU

Statsvetenskap - Politik i Sverige och EU - VT2017

Högskolan Dalarna

Joel Liljekvist

Introduktion till boken Svensk politik och EU samt centralt innehåll

I det första kapitlet görs en ganska grundlig genomgång kring EU som system. Man lyfter institutioner och deras roller samt ser till deras samspel med varandra. Man tittar på **kommissionens** initiativrätt och samspel kring nationell implementering ihop med **ministerrådet**. Det sistnämnda har också en beslutande roll ihop med **europaparlamentet** men även en egen lagstiftande roll. **Parlamentet** har i sin tur makt över **kommissionens** tillsättande, man nekar eller godkänner kommissionärer samt även godkänner eller nekar EU:s budget.⁽¹⁾

Pelarstruktur & efterföljande befogenhets-områden

Man tittar vidare på hur den tidigare pelarstrukturen bestående av tre delar där fördelningen var en överstatlig och två mellanstatliga (med respektive områden under sig) förändrats i o med Lissabonfördraget 2009, där man övergått till befogenhets områden för EU och nationalstaterna.⁽²⁾

Här beskrivs det system som används idag med de **exklusiva**, **delade** och **stödjande** befogenheterna. I de **exklusiva** politikområdena har EU en överstatlig makt och roll. I de **delade** sker ett större samspel medlemsländerna och EU emellan och sist ut kring de **stödjande** där EU mer har en rådgivande och organiserande roll.⁽³⁾

Genom allt detta försöker man också parallellt se till Sveriges makt och hur Sverige påverkas politiskt genom EU:s struktur och system. Man ser till hur makten har förskjutits till EU från den nationella arenan genom det politiska flernivåsystemet (lokalt, regionalt, nationellt och sist ut europeiskt). Redan i början ges också en kort historisk blick över Sveriges inträde och efter det en introduktion av begrepp såsom **uropeisering**, **governance** och **policy-processer** (som man går in i detalj kring mer i kapitel 2) som är viktiga att förstå för att kunna se hur svensk politik påverkas av EU.⁽⁴⁾

Sist ut beskrivs hur arbetet i EU ser ut från Svenskt håll, närmre bestämt hur EU-representationen är uppbyggd, hur det fungerar mellan departement, tjänstemän och ambassadörer men även kring EU nämnd. Allt detta ihop med institutionerna i EU och hur det är sammanvävt.⁽⁵⁾

I det andra kapitlet ges en fördjupning kring vad som menas med ”att svensk politik påverkas av eu medlemskapet”. Man lyfter direkt avgränsningen som görs inom statsvetenskap kring indelningen med polity (statens organisering i form av statsskick och förvaltning), politics (det politiska spelet, partipolitik och partiorganisering) och policy (den konkreta politiken inom sakområden utifrån beslut, riktlinjer och principer).⁽⁶⁾

Indelning

Man menar genom att endast välja policy och polity i boken att det intressanta hur medlemskapet påverkat dels hur svensk politik organiseras och dels hur själva politikens utfall påverkats. Kapitel 2 fördjupar också de teoretiska begreppen europeisering och governance och redovisar modell för policy-processer. Främst då dessa aspekter är nödvändiga om man vill nå en fördjupad kunskap kring hur och varför svensk politik påverkats av medlemskapet.⁽⁷⁾

1. Daniel Silander, Mats Öhlen (red.): *Svensk politik och EU*. 1 uppl. Stockholm: Santérus Förlag, 2016, s. 13

2. Ibid. Silander, Öhlen. Den svenska politiken och EU, i *Svensk politik och EU*. s. 13-14

3. Ibid. s. 15-16

4. Ibid. s. 11-12

5. Ibid. s. 17-18

6. Silander, Öhlen. Europeisering, governance och policyprocesser, i *Svensk politik och EU*. s. 21

7. Ibid. s. 21

Europeisering

Europeisering beskriver en process där EU:s institutioner och politik influerar nationella institutioner och nationell politik rent formellt eller informellt (inom de olika medlemsstaterna). Man lyfter kring europeisering att vissa länder med mindre eller större motstånd kan implementera regelverk, man tar upp krav på nationell förändring, samspel mellan medlemsländer kring regelverk, intressemaximering samt att europeisering av nationell politik kan vara både direkt och indirekt.⁽⁸⁾

Governance

Man beskriver vidare governance och den tidigare nämnda flernivåpolitiken. Man pekar på EU som ett system av governance without a government då EU är ett sammansmält system av statsliknande styre och ett internationellt samarbete. Detta då EU är mer fördjupat, mer institutionaliserat och ett system där medlemsstater överlämnat en viss suveränitet till unionen men samtidigt behållit suveränitet i många frågor och har ett fortsatt stark inflytande över de gemensamma frågorna. Det är genom detta som EU blir ett hybridssystem av styrning utan styre.⁽⁹⁾

Demokratisk problematik i o med EU:s governance

Man fördjupar det hela kring governance-markörer och flernivåpolitik samt logik. I det sistnämnda går man in på samverkan kring de regional och lokala nivåerna i svensk politik med EU nivå. Vidare talar man om problematiken med EU:s governance och flernivåsystem. Det blir såpass komplext att det blir svårt att applicera demokratikrav som öppenhet och ansvarsutkrävande. Baserat på styrning utan styre blir processerna där man formar politiken relativt osynliga vilket leder till problem med just ansvarsutkrävande. Även lobby-verksamheten inom detta flernivåsystem är nästintill osynligt.⁽¹⁰⁾

Man menar också att de traditionella nationella institutionernas kontroll utgör viktiga funktioner som garanter för demokrati och öppenhet. De skapar social tillit och sätter regelverk samt ramar för utövandet av den politiska makten. Därav är detta en viktig faktor när man diskuterar hur den svenska politiken påverkats av medlemskapet i EU.⁽¹¹⁾

Policy-processer

Sist ut diskuteras policy som enkelt kan beskrivas som en bred politisk viljeriktning inom ett särskilt område. Till skillnad från enstaka beslut innefattar detta ett paket av strategier och beslut på flertalet olika nivåer. Processen i sig är från att en policy skapas till att den genomförs och sist utvärderas. Man pekar på att tyngden i forskningen kring detta handlar om dynamiken mellan faserna i processen men även kring dess samspel.⁽¹²⁾

Politikområden och fördjupning

De kapitel som följer består av vardera politikområde och är skrivet av olika författare. Här går man djupare in kring det valda politikområdet och sätter det i relation politiskt nationellt till europeiskt, hur det påverkas genom de tidigare beskrivna begreppen och koncepten för att på så vis se hur medlemskapet i EU har påverkat de Svenska nationella riktlinjerna, beslutsfattandet och lagarna.⁽¹³⁾

8. Silander, Öhlen. Europeisering, governance och policyprocesser, i *Svensk politik och EU*. s. 22-24

Ibid. Den svenska politiken och EU, i *Svensk politik och EU*. s. 13

9. Ibid. s. 25

10. Ibid. s. 26-28

11. Ibid. s. 28

12. Ibid. s. 29

13. Ibid. s. 36

Diskussion kring teman

Den bristande kompetensen kring EU:s påverkan på det svensk politiska beslutsfattandet

Ett av de teman jag finner mest intressant när man studerar den europeiska unionen, dess system och struktur är den allt för bristfälliga kompetensen kring hur systemet de facto fungerar. Ser man ur det medborgerliga perspektivet ur nationellt svenskt perspektiv är det få som verkar veta hur det egentligen går till kring beslutsfattandet.

Vad man ofta upplever hos folk är deras tro att EU endast är en slags mellanstatlig union. Man delar vissa regler och regleringar, vissa länder har samma valuta, men kan resa fritt och man kan bo samt studera lite var stans. Men här stannar ofta kunskapen kring EU som helhet. Inte särskilt ofta uppvisas någon slags kunskap om hur EU faktiskt påverkar det svenska beslutsfattandet. Många verkar leva kvar i tron att Sverige fortfarande är helt autonomt och kan säga till om i praktiken allt.

Som boken visar är detta inte fallet. Tvärtom har Sverige blivit allt mer bundet till den europeiska unionen i o med att denna har växt och fördjupats genom ytterligare integration. EU har idag reella maktbefogenheter genom dess institutioner som fått sin makt genom de fördrag som unionen fastställt och implementerat.⁽¹⁴⁾

Det enda område där vi direkt kan påverka ett beslut utan någon större processer eller mellanhänder är utrikes och säkerhetspolitiken då genom vetorätten som alla medlemsländer har. En röst kan fälla hela förslaget och på så vis har varje land oinskränkt makt att tycka till och ändra ett beslut. Däremot kring andra politikområden ser det helt annorlunda ut. Som tidigare nämnts har vi idag systemet med befogenhets nivåer i form av exklusiva, delade och stödjande sådana. I vissa områden såsom den monetära unionen, handelspolitik, tullunionen och konkurrenspolitiken har EU i stort sett helt suverän makt. Detta är områden som direkt påverkar det svenska beslutsfattandet då dessa måste tas i beaktning vid nationella lagförslag eller förändringar.

Vidare finns de delade kompetenserna där EU ofta sätter minimikrav eller regleringar men som de olika medlemsstaterna själva kan komplettera med egna ytterligare regleringar och krav. Att vi kan göra kraven skarpare och hårdare är då förståeligt men samtidigt innebär det att vi inte kan strunta i de grundläggande kraven, vi kan inte mjuka upp regler eller ta bort lagstiftade regleringar från EU:s sida.⁽¹⁵⁾

Sist ut finns de stödjande kompetenserna. Här har EU en mer samordnad roll, man har inte en gemensam politik om det inte finns en vilja från medlemsstaterna att ha detta.

Tittar vi på de olika politikområden som finns under respektive befogenhet kan vi lätt se att stora och viktiga områden som berör mycket av den nationella politiken befinner sig under EU:s maktbefogenhet vilket i sin tur innebär att vi inte alls kan bestämma, lagföra och reglera som vi vill nationellt. Detta är något som de allra flesta medborgare inte verkar ha kunskap kring.

14. Silander, Öhlen. Den svenska politiken och EU, i *Svensk politik och EU*. s. 15

15. Ibid.s. 16

Sist ut kan även själva institutionerna och deras befogenhet nämnas. Många verkar tro att parlamentet har en slags reell makt och kan styra politiken i EU precis som ett vanligt parlament kan nationellt. Men få vet att parlamentet i princip bara har en beslutande makt och den initiativrätten endast åligger kommissionen. Därigenom verkar folk vaggas i en falsk förhoppning om att bara man röstar in rätt kandidater och partigrupper i parlamentet går det att förändra EU i den riktningen man vill ideologiskt när i själva verket EU:s politik styrs i huvudsak från den mer teknokratiska kommissionen.

Nog för att medlemsländer har en viss makt genom ministerrådet och dess representanter, precis som genom parlamentet när det handlar om beslutande makt, men det är de facto kommissionen som lägger den politiska riktlinjen genom dess lagförslag.

Min summering av detta tema är att det krävs en bredare kunskap om EU:s system, hierarki, institutioner, arbetssätt, maktindelning, maktbefogenhet, vilka demokratiska inslag som faktiskt finns att tillgå, hur man kan påverka den politiska riktningen och vad vi som medborgare kan göra för att göra vår röst hörd i Europa.

Bristande demos – Avsaknad av rapportering, nyheter, bevakning och media av EU:s påverkan
Något som mig saknas är en övergripande rapportering kring EU som helhet men även när och hur EU påverkar Sverige nationellt. Den största rapporteringen sker i samband med valet till Europaparlamentet men det inte märkbart kring alla andra val. När kommissionens ordförande var vald var det förstås rapportering men inget särskilt om vilka övriga kommissionärer som valdes.

Kring ministerrådets sammansättning finns det knappt något rapportering och vid många av de diskussioner och överenskommelser som förs kanske det är svårt att rapportera då mycket sker på lägre tjänstemannanivåer. Men att det i princip inte finns bevakning om beslut i själva rådet kan tyckas underligt, just tack vare att dessa beslut påverkar Sverige.

Kanske har just denna brist på rapportering i de olika institutionerna samt processerna försvårat för människor att få grepp om hur EU faktiskt fungerar och påverkar i större grad. Kanske blir det lite så att när man endast fokuserar mediebevakningen på Europaparlamentets-valet skapas det en slags bild av att det är här den reella makten i EU finns?

Kanske hade man kunnat lägga ett större fokus och bevakning på policy-processer (och då främst agendan), kommissionens arbete samt sammansättning (med tyngd på deras initiativrätt), ministerrådet samt dess koncept (bl.a olika politikområden, olika ministrar) och att belysa arbetet som sker på tjänstemannanivå. Allt detta för att visa att det inte är Europaparlamentet enkom som har makt och är en viktig beslutsfattande mekanism. Vidare borde man trycka på det faktum att parlamentet i sig endast har en beslutande makt ihop med ministerrådet, godkänner eller nekar kommissionärer samt EU:s budget.

Min summering av detta tema är att det behövs en bredare, djupare och tydligare rapportering samt bevakning utav EU som system, dess institutioner, beslutsprocesser, koncept, uppdelning av politikområden (och deras respektive befogenhets område), mer fokus på vad som påverkas nationellt av beslut i EU, sammansättningar inom institutioner, vad vi har för möjligheter till att påverka samt vad som mer informellt samt subtilt påverkar EU: beslutsfattande.

Ett demos som idag inte riktigt finns.

Avslutning

För att kunna förstå hur beslut inom specifika politikområden berör Sveriges nationella lagstiftning, polity & policy samt konkret påverkar vår nationella politik i dess olika nivåer, anser jag att man måste förstå processerna, systemet och konceptet kring EU:s beslutsfattande.

Därför valde jag teman som kretsade kring kompetens och kunskap gällande hur detta Europeiska system fungerar & interagerar likaså bevakningen över hur det fungerar samt ser ut. För om vi inte förstår EU, hur skall vi kunna påverka det? Utan kunskap kan man inte förändra eller förstå och utan ett Europeiskt demos lever man till viss del i blindo.

Min slutsats är alltså att; grundförutsättningen för att förstå ”hur svensk politik har förändrats av medlemskapet i EU” kräver en omfattande folkbildning och en bred, konstant och övergripande mediabevakning.